קדשים שהוא חייב באחריותן יש להן אונאה ושאינו חייב באחריותן אין להן אונאה [א]רבי יהודה אומר אף המוכר ס"ת בהמה ומרגלית אין להם אונאה אמרו לו [ב]לא אמרו אלא את אלו: **גמ'** מנהני מילי דתנו רבנן [1]וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך [ג]דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות שאינן מטלטלים יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות דכתיב וכי תמכרו ממכר שגופו מכור וגופו קנוי יצאו שטרות שאין גופן מכור ואין גופן קנוי ואינן עומדין אלא לראיה שבהם מכאן אמרו המוכר שטרותיו לבשם יש להם אונאה פשיטא לאפוקי מדרב כהנא דאמר [ד]אין אונאה לפרוטות קמ"ל יש אונאה לפרוטות הקדשות אמר קרא [ה]אחיו אחיו ולא הקדש מתקיף לה רבה בר ממל כל היכא דכתיב ידו ידו ממש הוא אלא מעתה דכתיב [2]ויקח את כל ארצו מידו הכי נמי דכל ארעא בידיה הוה נקיט לה אלא מרשותו הכא נמי מרשותו וכל היכא דכתיב ידו לאו ידו ממש הוא והתניא [ו][3]אם המצא תמצא בידו אין לי אלא ידו גגו חצירו וקרפיפו מנין ת"ל אם המצא תמצא מ"מ טעמא דכתב רחמנא אם המצא תמצא הא לאו הכי הוה אמינא כל היכא דכתב ידו ידו ממש הוא ותו תניא [ז][4]ונתן בידה אין לי אלא ידה גגה חצירה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן מ"מ טעמא דכתב רחמנא ונתן הא לאו הכי הו"א כל היכא דכתב ידו ממש [ח]אלא כל ידו ידו ממש הוא ושאני התם דליכא למימר הכי אלא מרשותו בעי רבי זירא שכירות יש לו אונאה או אין לו אונאה ממכר אמר רחמנא אבל לא שכירות או דלמא לא שנא אמר ליה אביי מי כתיב ממכר לעולם ממכר סתמא כתיב [ט]והאי נמי ביומיה מכירה היא [י]בעי רבא חטין וזרען בקרקע מהו יש להם אונאה או אין להם אונאה כמאן דשדיין בכדא דמיין ויש להם אונאה או דלמא בטלינהו על גב ארעא היכי דמי אילימא דאמר איהו שדאי בה שיתא ואתו סהדי ואמרי דלא שדא בה אלא חמשה [כ]והאמר רבא [ל]כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר אלא [מ]דאמר איהו שדאי בה כדאבעי לה ואיגלאי מילתא דלא שדא בה כדאבעי לה יש להם אונאה או אין להם אונאה כמאן דשדי בכדא דמיין ויש להם אונאה או דלמא בטלינהו אגב ארעא נשבעין עליהן או אין נשבעין עליהן כמאן דשדיין בכדא דמיין ונשבעין עליהן או דלמא בטלינהו אגב ארעא ואין נשבעין עליהן עומר מתירן או אין עומר מתירן היכי דמי אי דאשרוש תנינא אי דלא אשרוש תנינא דתנן אם השרישו קודם לעומר עומר מתירן ואם לאו אסורין עד שיבא עומר הבא לא צריכא דחצדינהו וזרעינהו קודם לעומר ואתא ליה עומר וחליף עילוייהו ולא אשרוש קודם לעומר מהו

מהו

קדשים שחייב באחריותן. אמר הרי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה: **יש להן אונאה.** דכיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה דידיה היא ולא תוני איש את אחיו[ל] קרינא ביה: **ושאינו חייב באחריותן.** כגון דאמר הרי זו: **אף המוכר ספר תורה כו'.** מפרש טעמא בגמרא[מ] בברייתא: **גמ' דבר הנקנה מיד ליד.** הזהיר עליו בבל תונו: **שהוקשו לקרקעות.** [דכתיב] והתנחלתם אותם וגו' (ויקרא כה) הוקשו לאחוזה: **מכאן אמרו.** מדלא ממעט שטרות אלא משום דאין גופן קנוי ומכור: **המוכר שטרותיו לבשם.** לצור בהם אבקת סממנין נמצא ממכרן של אלו לצורך תשמיש גופן הוא: **יש להן אונאה.** דגופן קנוי ומכור: **פשיטא.** מאי שנא מכל מטלטלי דעלמא: **לפרוטות.** סתם מוכר שטרות לבשם אין שם המקח של איסר ביחד אלא של פרוטות: **ידו ממש הוא.** דקדייקת לעיל מיד עמיתך מטלטלים דוקא הנקחין מיד אל יד: **הכא נמי מרשות.** עמיתך קאמר ואפי' קרקעות נמי במשמע: **אין לי.** שיתחייב כפל: **אלא.** בזמן שלקחה בידו: **גגו חצירו [קרפיפו] מנין.** שאם נכנסה שם ונעל בפניה לגנבה מנין שקנתה לו חצירו ומתחייב כפל: **ת"ל ונתן מ"מ.** מדלא כתיב ובידה יתננו: **ושאני הכא.** ויקח את כל ארצו: **יש להם אונאה.** אם מכרן: **בטלינהו אגב ארעא.** ואין אונאה לקרקעות ובשלא השרישו קאי: **שדאי.** זרעתי בה שש סאין: **חוזר.** דמקח טעות הוא דהא בהדיא פי' בחזקת כן ואינו כן וכיון שהמקח טעות הוא אפי' בטיל להו אגב ארעא חוזר דנהי דאימעיט קרקעות מדין אונאה מדין מקח טעות לא אימעיט שהרי אין זה מכר דאדעתא דהכי לא זבן: **כדבעי לה.** כמה שצריך לקרקע דמידי דאומדנא דשכיח דטעו הוי כדין אונאה: **נשבעין עליהן.** אם הודה במקצת כגון טענו פסקת עמי לזרוע ו' שמסרתי לך וזרעת חמש והוא אומר זרעתי חמש ומחצה: **עומר מתירן.** קס"ד אגידולין דידהו קמיבעיא ליה והכי קמהדר אי לאשרוש קודם לעומר: **תנינא.** דעומר מתיר את גידוליהן במסכת מנחות (דף ע.) והתם מפרש טעמא: **ואי דלא אשרוש.** בשעת הבאת עומר: **תנינא.** דאין עומר מתירן: **דחצדינהו.** מן החדש והיו צריכין שיתירם עומר לאכילה: **וזרעינהו קודם לעומר.** וחלף ליה עומר עלייהו בדלא אשרוש:

אמר

יצאו שטרות. מדממעט להו מאונאה משמע דחל המכר מדאורייתא בשטרות וא"ת פרק מי שמת (ב"ב דף קמז:) אמרינן מתנת שכיב מרע מדרבנן ופריך והאמר רב נחמן המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל ומודה רב נחמן שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול אי אמרת בשלמא מתנת שכיב מרע דאורייתא משום הכי אינו יכול למחול כו' והשתא והלא מכר שטר חוב דאורייתא ואפי' הכי יכול למחול ומפרש ר"י דה"פ אי אמרת בשלמא דאורייתא היינו מוהעברתם א"כ עשאו הכתוב יורש וא"כ אמאי יורש מוחל מאי אולמיה דהאי יורש מהאי אי נמי אפי' הוי מכר שטר חוב דרבנן משכחת ביה אונאה מדאורייתא כגון שהלוהו על פה ונתן לו יותר מדאי כדי לעשות שטר שיעבוד או הלוהו בשטר ונתן לו הלוה יותר מדאי שיחזיר לו השטר [ה]ויהיה מלוה על פה ולרבינו חיים נראה דקנה מן התורה אם יש ללוה קרקעות שמוכר לו שיעבוד שיש לו בקרקעות ובמרובה (ב"ק דף סב:) כתבתי באריכות:

והאי ביומיה מכירה הוא. תימה דבפ' קמא דע"ז (דף טו. ושם ד"ה והשתא) מוכח דשכירות לא קני מישראל ששכר פרה מכהן ומלא לבית דידיה אמרו וי"ל דהכא גבי אונאה כתיב ממכר מיותר לרבות שכירות:

כל דבר שבמדה כו' **אפילו פחות מכדי אונאה חוזר.** הכא משמע דרבא איירי אף בקרקעות וכן נמי פרק האיש מקדש (קדושין דף מב: ושם ד"ה ה"ג) דקאמר ובמקרקעי נמי לא אמרינן אלא דפליג באומדנא אבל פליג במשחתא אפילו פחות מכדי אונאה חוזר דאמר רבא כל דבר שבמדה חוזר וחוזר דקאמר היינו שהמקח בטל לגמרי כדמוכח ריש התודה (מנחות דף עז.) ושלהי הספינה (ב"ב דף ל.) וקשה דבפרק בית כור (שם דף קד. ושם ד"ה פחות) תנן בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא ינכה הותיר כל שהוא יחזיר ופירש רשב"ם התם דהא דאמר רבא דחוזר מילתיה לא הוי בקרקעות וקשה לפירושו מהכא וי"ל דהתם אינו אומר המוכר מדלתי שיש בה בית כור דאז ודאי היה חוזר כדרבא אלא סתמא אומר כך וסבור היה המוכר שיש כך ולכך המקח קיים וא"ת לימא דידע דשדא שיתא ומוכרו יותר משויו וכיון דזרעינהו דלמא בטל אגב קרקע וי"ל בענין זה פשיטא דיש אונאה שהמכר אינו תלוי בקרקע אלא בחטי שבשוק:

אלא דאמר שדאי בה כדבעי לה. וא"ת היינו מקח טעות דבעי ליה ו' והוא לא שדא אלא ה' וי"ל דהמוכר מודה דלא שדא אלא ה' ואמר דלא בעי אלא ה' וקרקע זו אם זרעה כדבעי לה שוה אותם דמים ואגלאי מילתא דבעי שיתא וא"ת למה לא תחשב זו אונאת קרקע כיון שלא טעה לא במדת מנין החטין ולא בשומא לא טעה אלא כמה שלא הוסבת הקרקע כדבעי לה וי"ל כיון דלאי הוה שדא בה כדבעי לה כמו שאמר היו שוה אותם דמים נמצא שהאונאה מן החטין ולא מן הקרקע:

עין משפט
נר מצוה

קנו א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ח ופי"ג הלכה יג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכו סעיף טו:
קנז ב מיי' שם פי"ג הלכה יח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רכו סעיף לב:
קנח ג מיי' שם פט"ו הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רלג סעיף א:
קנט ד מיי' שם פי"ג הל' טו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רכו סעיף לד ולא איפשיטא:
קס ה מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם ומשביעין אותו שבועת היסת:
קסא ו מיי' פ"ו מהל' תמידין ומוספין הלכה יד ופ"י מהלכות מאכלות אסורות הל' ד סמג לאוין קמג קמב קמד טוש"ע י"ד סי' רצג סעיף ג:
קסב ז מיי' פ"י מהל' מאכלות אסורים הלכה ה ועיין בהשגות ובכ"מ ובל"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף ד:

תורה אור השלם

1 וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו: ויקרא כה יד
2 כִּי חֶשְׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הִוא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת כָּל אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד אַרְנֹן: במדבר כא כו
3 אִם הִמָּצֵא תִמָּצֵא בְיָדוֹ הַגְּנֵבָה מִשּׁוֹר עַד חֲמוֹר עַד שֶׂה חַיִּים שְׁנַיִם יְשַׁלֵּם: שמות כב ג
4 כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ: דברים כד א

מסורת הש"ס

א) ב"ב עח., ב) [לעיל מו:], ג) לעיל נה., ד) ב"ק סד: גיטין עז. לעיל י:, ה) [גיטין עז.], ו) מנחות סט. [ע"ש], ז) קדושין מב: [ושם איתא רבה] מנחות סט. ב"ב ל., ח) [מנחות סט.], ט) [שם], י) שם ע., כ) שם סט., ל) [ויקרא כה], מ) [לקמן נח:].

גליון הש"ס

גמ' **אלא** כל ידו ידו ממש הוא. עיין סנהדרין דף פה ע"ב תוס' ד"ה עד: **תוס'** ד"ה יצאו וכו' ויהיה מלוה ע"פ. ועיין בסמ"ג עשין עשה פב:

מוסף רש"י

אין אונאה לפרוטות. בפחות מאיסר שהוא מטבע של כסף (לעיל נה.). **ת"ל ונתן מכל מקום.** ודרשינן ליה באנפי נפשיה, מדלא כתיב ובידה יתננו משמע לן נתינה כל דהוא וידה דכתב רחמנא, דבעינן דומיא דידה דמשתמרת לדעתה (גיטין עז.). **שדאי בה שיתא.** זרעתי בקרקע זו שש כורים (מנחות סט.). **דלא שדא בה אלא חמשה.** דהשתא איכא שיעור אונאה שתות (שם). **כל דבר שבמדה כו' חוזר.** כיון דקפיד לא מחיל ואפילו בפחות משתות ולא שייכא בה דין אונאה שיהא מקח קיים ויחזיר אונאה אלא כל המקח בטל ויחזיר (שם) שאין זה כשאר אונאות דקי"ל (לעיל נט.) פחות משתות מחיל איניש, דהתם אין כל אדם יכול לצמצם הדמים, אבל טועה במדה טעות הוא ואדעתא דהכי לא עביד (קדושין מב:). **וזרעינהו קודם לעומר.** דלא פריצהו עומר דאסתקד ולא השרישו בשעת עומר זה (מנחות שם).